
Visszaemlékezések

Karancz János visszaemlékezése

Kaposszerdahelyen, valamint Szennában (mint ahogy az egész országban) 1950 októberében volt az első tanácsválasztás. A községben 40 tanácstagot választottak, a tanácselnök Sóhajda István lett. Két-három éven keresztül volt tanácselnök, majd családi okok miatt lemondott a funkciójáról. Akkor még nem tanácselnöknek, hanem v. b.-elnöknek nevezték.

Ebben az időben kapott a község telefont is. Korábban a községben nem volt telefon. A tanácstagok sorába fiatal legényemberként kerültem be. Sóhajda István utódjának Rédei Jánost választottuk meg. Titkárnak Szennából a pénzügyi előadót, Horváth Istvánt nevezték ki, aki már Rédei idejében is tevékenykedett. Később funkciójából leváltották, és helyette Varga Lászlót nevezték ki, aki vidékről került Szerdahelyre. Rédei János és Varga László tevékenysége a községben inkább csak a beszolgáltatásra szorított. A lakosság ebben az időben nagyon el volt keseredve, mert senki nem törődött a község ügyes-bajos dolgaival. A begyűjtés időszakában a lakoságtól pénzt is beszedtek, amelynek egy részét elsikkasztották. Ez sokáig nem derült ki, majd jött az 1954-es választás, amelynek során 24 tanácstagot választott a község.

Újból tanácstag lettem, majd megválasztottak v. b.-elnöknek is. Komoly nyomást gyakoroltak rám annak érdekében, hogy elvállaljam a v. b.-elnöki funkciót. Nehéz volt a döntés, végül is vállaltam. Nem volt könnyű dolgom, mert az emberek folyamatosan jöttek gondjaikkal, problémáikkal a tapasztalatlan fiatalemberhez. Képzettségem ehhez a munkához nem volt, nem ismertem a közigazgatás semmilyen formáját. Ráadásul Varga László v. b.-titkárt ebben az időben vitték iskolára. Ezután az emberek még bátrabban jöttek panaszt tenni. Ebben a helyzetben Szenna község v. b.-titkárát kértem meg, hogy legyen szíves, hetenként egy-egy fél napra jöjjön át, és mutassa meg, hogy kell az iratokat elkészíteni, jelentéseket megírni. A kérésnek megfelelően ő ezt megtette, később a Járási Tanács is megbízta ennek a munkának végzésével. Amikor az előző vezetés sikkasztása kiderült, a Járási Tanács elnöke szigorú pénzügyi vizsgálatot rendelt el, amelynek során megállapították, hogy mekkora összegű sikkasztásra került sor. A v. b.-titkárt az iskolából hazahívták, és az állásából felfüggesztették, Rédei János ellen is eljárás indult. A helyzetem – ha lehet még fokozni – akkor tovább romlott. A Járási Tanács intézkedése folytán kaptam titkárhelyettesítő személyt, aki 6 hónapig tevékenykedett, 1955-ben pedig Simon Ferencné személyében új v. b.-titkárt választottak, majd nevezték ki. Ezzel sokat javult a munka színvonala és a munka feltételei. Igaz, 1955 szeptemberében engem

is 6 hónapra közigazgatási iskolába Pécsre küldtek, így most Simon Ferencné maradt egyedül. 1956. tavasszal jöttem vissza. A közös munka eredményeként fokozatosan javult munkánk színvonala és hatékonysága.

Ekkor vezették be a községfejlesztési hozzájárulást, amely a lakosság hozzájárulása volt a falu fejlesztéséhez. Ebből az összegből tudtunk bizonyos mértékű fejlesztést végrehajtani. Ilyen volt 1955-ben a tűzoltószertár és szolgálati hely felújítása, s 1956-ban hozzá tudtunk járulni a szövetkezeti bolt megépítéséhez. Az épületfát beszereztük, majd a tanács részéről hatósági áron megvásároltuk a téglát, cserepet és egyéb anyagot. A közös építkezés eredményeként a tanács tulajdonrészét is szerzett a szövetkezeti boltban.

Egyébként nálunk a községben 1956-ban senkit meg nem hurcoltak, senkinek bántódása nem esett. Ezalatt a lakosságot mozgósítottuk társadalmi munka végzésére. Míg máshol 1956-ban forradalmi tevékenységek folytak, addig nálunk folyt a szövetkezeti bolt építése. Az épületben egy kis kultúrterem is helyet kapott, amely jelentős szerepet játszott a későbbiek során a közösségi rendezvények lebonyolításában. Hasonló módon épült meg az orvosi rendelő is. A körorvos hetenként egyszer jött, és látta el a község betegeit.

Emlékezetes számomra, hogy 1956-ban a Tókaji-erdőben két katonai kútból a téglát kiszedtük, és a kutakat betemettük. A téglából a Petőfi utcában járdát építettünk. 480 folyóméter hosszúságban készült el ekkor a téglajárda, a munkálatokhoz a tanács 8700 Ft készpénzzel járult hozzá.

1956-ig a községben csak egy egy tantermes iskola volt. Ebben tanult a nyolc osztály. A megyei tanács 17 000 Ft-os támogatásával a tantermet kettéválasztottunk, így meg tudtuk osztani a tanulókat. Ez abban az időben igen jelentős eredmény volt. A tanulók létszáma 80–100 fő között mozgott. 1.-től 4.-ig, illetve 5.-től 8.-ig jártak a tanulók egy-egy osztályba. Ebben az időszakban Hárságyi János volt az iskolaigazgató, aki akkor már másodmagával tanított, majd nyugdíjba vonulását követően Szalai Imre került Szerdahelyre, aki később Szennába ment tanítani. Őt Balogh Dénes követte az iskolaigazgatói székben. El lehet képzelni, hogy ennek a gyerektömegnek a tanítása, oktatása mekkora erőfeszítést követelt meg a két tanártól. A munkálatokhoz 7100 Ft értékű társadalmi munkával és 2900 Ft értékű egyéb anyaggal járult hozzá a lakosság.

1957-ben a kultúrterembe 70 db széket vásároltunk 5500 Ft értékben. A legeltetési bizottság kovácsműhelyt építtetett 30 000 Ft költséggel, természetesen a lakosság jelentős társadalmi munkájával. Volt egy országgyűlési képviselőnk Papp Sándor személyében, aki minden tanácsülésen részt vett, s vállalta, hogy munkája során a község érdekében megtesz mindent.

1957-ben a község lakóinak legfőbb vágya a villamosítás volt. Ma talán el sem tudjuk képzelni, hogy ennek akkor mekkora jelentősége volt. A villamosítás 385 000 Ft-ba került, ebből 285 000 Ft-ot – Papp Sándor közbenjárására – a megyei tanács biztosított. Ez az akkor jelentős összeg úgy jött össze, hogy Papp Sándorral felmentünk Pestre, és a pénzügyminiszternél elértük, hogy 200 000 Ft-ot biztosítsanak a központi keretből, amelyhez a megyei tanács 85 000 Ft-tal járult hozzá. A községfejlesztési alap hozzájárulásával végül 1959-ben megépült a villanyhálózat. A beruházás eredményeként a Dózsatelep is hozzájutott a villanyhoz, vagyis az ottani lakosság is élvezhette a villamosítás előnyeit. A lakos-

ságnak jelentős mértékű, 1000 Ft-os családonkénti hozzájárulást kellett fizetni, amit a lakosság a várható előnyök miatt vállalt.

1959-ben az Árpád és a Rákóczi utcát szélesítettük, salakjárdát építettünk. A községfejlesztési hozzájárulás 2400 Ft volt, 8400 Ft volt a társadalmi munka, a saját anyag 1000 Ft értéket képviselt. Dózsatelepre szintén salakjárdát építettünk 4600 Ft értékben. Ez azért volt fontos, mert az ottani lakosságnak a községbe történő bejárása korábban nagyon nehéz volt. A telepre vezető út mellett építettük meg a salakjárdát. Ugyanebben az időszakban a tókaji bejáratot is járhatóvá tettük.

1957-ben elkezdtük a vízvezető árkoknak a rendbetételét a vízügyi igazgatóság jelentős támogatásával. Ez akkor nagyon fontos feladat volt, mert a sok csapadékos időszak miatt a rétek állandóan víz alatt álltak, ami veszélyeztette a takarmány biztosítását. Ugyanis nagyon sok élő vízfolyás, árok volt. Csak úgy lehetett a földeket, réteket megközelíteni, ha megfelelő mennyiségű híd állt rendelkezésre. Az árokmentséssel egy időben szükség volt a hidak felújítására is, amely szintén lakossági támogatással, helyi anyag igénybevételeivel és 15 000 Ft pénzügyi hozzájárulással valósult meg. A Legeltetési Társaság biztosította a faanyagot a községben lévő hidak felújításához.

Ebben az időben a tanács is egy bérelt házban székelte. A Tóth Imre-féle kocsmahelyiséget béreltük ki erre a célra. Az épület nagyon elhanyagolt állapotban volt, és mivel nem volt a tulajdonunkban, nem tudtuk felújítani. A tulajdonost az ötvenes évek elején kulákká nyilvánították, és az épületet jogtalanul államosították. 1959-ben került sor a kovácsműhelynek, valamint az ott lévő lakásnak a lebontására, azzal a céllal, hogy saját tulajdonú tanácsházat tudjunk építeni. Erőfeszítéseink sikerrel jártak, a tanácsstagok tevékeny közreműködésével a 60-as években megépült az új tanácsháza. Az építkezéshez a szükséges földterületet a legeltetési társulat biztosította. Az építkezéshez jelentős saját erőt és saját anyagot biztosítottunk. A lakosság is kivette a részét a munkából, 24 548 Ft értékben végzett társadalmi munkát. Az építkezés sikeréhez hozzájárult, hogy a községben volt egy téglagyár, így a téglát lényegesen olcsóbban megkaptuk. Az épületben helyet kapott az orvosi rendelő, egy tanácsterem és két irodahelyiség is, sőt még irattári rész kialakítására is sor került.

1960-ban a jelenlegi posta helyén egy buszváró építésére is sor került, amelyet 2000-ben bontottak le. Az iskolánál ugyancsak jelentős javítási munkákra került sor. Ekkor épült meg a támfal is. Az iskolai vécék nagyon rossz állapotban voltak, helyettük újat kellett építeni, amit sajnos csak az iskolaépületen kívül tudtunk elhelyezni.

1961-ben megépítettünk egy új tűzoltószertárat, amely a községi tűzoltóság eredményes munkája miatt nagyon fontos volt.

Ezt megelőzően 1958-ban volt újabb tanácsválasztás, ahol továbbra is megmaradt a 24 tagú tanács testület, az 1962-es tanácsválasztás időszakában ez a létszám 12-re csökkent, majd a közös tanácsban Szerdahelyet 9 fő képviselte.

Folyamatosan alakítottunk ki új telkeket a községben, amiből egyrészt jelentős bevétele származott a községnek, másrészt a betelepülések következtében nőtt a község lélekszáma. Így alakítottak ki a Kossuth utcában 14, majd a Rákóczi utcában 12 házhelyet.

Korábban, a háború előtt, majd közvetlenül utána a község lakosságából 8-10 családnak volt 5–10 hold földje, akik mezőgazdasággal foglalkoztak, voltak lovaik, szarvasmarháik. Jövedelmükből fenn tudták magukat tartani. Egy kisebb réteg, amelynek 2–4 hold földje és lovai voltak, a jövedelme kiegészítése céljából fuvarozni járt az erdőre. Ezek nagyobb részét erdei munkát végezték. A lakosság nagyobb része járt a téli időben az erdőre, főleg ősztől tavaszig favágó munkát végzett, ebből tartotta fenn magát. Nyáron uradalmakba jártak, és napszámban dolgoztak (aratás, cséplés), vagy a kaposvári cséplőgéptulajdonosok mellett vállaltak munkát. Ősszel a Kaposvári Cukorgyár tudott munkát biztosítani ezeknek az embereknek.

A község lakossága szegény volt, nehéz helyzetben élt. Különösen a pengő forintra váltása idején, amikor olyan nagy volt az infláció, hogy az emberek alig tudtak megélni. Mindenki megpróbált munkát találni. A piacon pedig megpróbálták minden mozdítható tárgyat értékesíteni.

Tóka János Skublics János földbirtokos tulajdona volt. Itt volt az erdő-, szántóterület és a halastavak. A szántóterületet osztották fel 1945-ben a kaposzserdahelyi és a tóka cselédség között, akik Skublics János alkalmazottai voltak. A cselédség a tóka 5-ös táblában alakította ki szép házhelyeit. A cselédházakat lebontották, felosztották egymás között a téglát, épületfát, és abból építették meg az új lakóházaikat. Az erdőterület teljes egészében a magyar állam tulajdonába került, a művelését a kaposvári erdészet végezte. A halastavakat egy darabig Skublics János használta úgy, hogy kiadta bérbe. Vörös János volt a bérlő, aki éveken keresztül bérelte azokat. Amikor idős ember lett, és már nem tudta hasznosítani, a Kaposvári Sporthorgász Egyesület használatába került. Később a halastavak is a Termelőszövetkezet tulajdonába kerültek, mert kiderült, hogy a horgászegyesület azt jogtalanul birtokolta.

A szántóterületek nagy része a földosztás után került a kaposzserdahelyi lakosság tulajdonába. A kiosztható föld olyan kevés volt, hogy családonként 4-5 hold föld kiosztására kerülhetett sor. A terület sokáig Kaposmérő határához tartozott, csak 1948-ban, a telekrendezések során került Kaposzserdahelyhez. Így a község földterülete 500-600 kataszteri hold földdel növekedett. Ez azért is volt fontos, mert az adót ott kellett fizetni, ahová a terület tartozott. A lakosság kérte a határátcsatolást, amelyre 1948-ban került sor. Miután a cselédség felépítette házait – 18-20 lakóház épült fel –, nevet kellett adni az ott lévő lakóterületnek. Ekkor nevezték el az új lakótelepet Dózsatelepnek.

Alsó-Tóka tartozott még a tóka határhoz. Itt nem épült új lakóház, de erre is volt elképzelés a Szilosva elnevezésű szántóterületi részen. Alsó-Tóka cselédek, erdészek, juhászok laktak.

1960 a termelőszövetkezet megalakulásának időszaka volt. A szervezés során előfordult, hogy erőszakos módon folyt a lakosság termelőszövetkezetbe való beléptetése. Sok agitátor tevékenykedett annak érdekében, hogy rábeszéljék az embereket a belépésre. Sajnos sor került megfélemlítésekre is. A községben a kisbirtokos volt a meghatározó. Akinek 12 kataszteri hold földje volt, az már jómódú polgárnak számított. Ebből a szempontból meghatározó volt, hogy az 1945-ös földosztás során a község lakossága földhöz jutott a tóka földekből, így alakultak ki a kisgazdaságok. A termelőszövetkezet kezdetben nagyon nehezen indult meg, mert a lakosság nem nagy örömmel választotta

ezt a termelési formát. Végül belátta mindenki, hogy a megélhetésre nincs más lehetőség, mint az, hogy dolgozni kell a termelőszövetkezetben. Erős összefogással egy viszonylag jól működő termelőszövetkezetet sikerült létrehozni.

Kezdetben Horváth György volt a termelőszövetkezet elnöke, majd négy év elteltével, lemondása után Rácz János vette át a vezetést. Nagyon jó könyvelőt kaptunk Molnár Lajosné személyében. Jelentős szerepe volt abban, hogy a következő években a termelőszövetkezetben eredményes gazdálkodás folyt. Az első évben egy öreg nyugdíjas, egy Harsányi Ferenc nevű mezőgazdász irányításával szerveztük meg a mezőgazdasági termelést. Tapasztalatainak is köszönhető, hogy ezek az évek eredményesek voltak a termelőszövetkezetben.

A folyamatosan fejlődő termelőszövetkezet Alsó-Tólkajnál egy akkoriban modern istállót építtetett. Később ezeket az épületeket faüzemmel alakították át; jelenleg is üzemel. A termelőszövetkezetet központi utasításra az 1970-ben egyesíteni kellett a Szennai Termelőszövetkezettel. Az egyesülés után a termelőszövetkezet már nem működött olyan jól, mint korábban.

1961-ben, a termelőszövetkezet szervezésének időszakában alakítottak ki egy új temetőt. A következő években épült meg az új ravatalozó, mely jelenleg is meg van.

Szintén központi akaratból jött létre 1969-ben a Szenna Községi Közös Tanács. Az egyesüléssel Kaposszerdahely hosszú időre ismét elvesztette községi önállóságát. Ettől az időtől kezdve kevesebb pénz jutott a fejlesztésre, mert kimondottan is az volt a cél, hogy a székhelyközség fejlődését kell elősegíteni.

Szerettünk volna egy óvodát is építeni. A telek és a pénz is megvolt, de az összevonás következtében ez lekerült a napirendről. Sőt olyan hátrányos helyzetbe került a község, hogy a 180 000 Ft községfejlesztési támogatást a közös tanácsba be kellett vinni.

A közös tanács kialakítása során az iskola önállósága is megszűnt. Az 1970-es évek elején a felső tagozatos tanulók Kaposvárra kerültek a II. Rákóczi Ferenc iskolába.

Említést érdemel az is, hogy a közös tanácsba Szerdahely már kilenc tanácstagot adott. Ennek ellenére a többi községi képviselővel szemben nem tudtuk akaratunkat érvényesíteni, mert az volt a vélemény, hogy a többi község Szerdahelyhez képest kevésbé fejlett, így a rendelkezésre álló pénzt első sorban azokra kell fordítani.

Eddigi eredményeinknek is köszönhető, hogy a közös tanács elnökének engem választottak meg. 1985-ig mint közös tanácselnök munkálkodtam. A nehézségek ellenére is arra törekedtem, hogy Kaposszerdahely fejlődése ne álljon meg.

A közös tanácsi időszakban került sor az iskola, valamint a szolgálati lakásrész teljes felújítására, majd az iskola bővítésére, egy kisebb tornaterem, egy mosdó és egy korszerű WC-rendszer kialakítására. A sportpálya építésére az 1961-es tagosítás időszakában került sor, majd 1966-ban egy kisebb sporttöltőt építettünk, amelyet a későbbiek folyamán – már az önkormányzati időszakban – korszerűsítettek. 1974–75-ben került sor az Árpád és Petőfi utca kövezésére, amely a társközségek részéről nagy ellenállást váltott ki.

A kultúrházban jelentős volt az ifjúsági tevékenység, nagyon sok szép színdarabot tudtak a fiatalok betanulni és előadni. Neves művészek jöttek a

községben előadásokat tartani. Például a Záray–Vámosi kettős két esetben is volt a községben.

Befejezésül szeretném elmondani, hogy 1937–1938-ban az angolok voltak itt, és a Kiszszenna végénél (ma a Rákóczi utca vége), ahol jelenleg a vízművek vannak, fúrtak egy kutat, valamint a Rákóczi utcában, ahol jelenleg Horváth József lakóháza van. Semmilyen dokumentum nincs erről, csak halomásból lehet tudni a mélységét. Az angolok később lefajtották a két kutat.

1980-ban került sor a Szenna–Szerdahely közös vízmű létrehozására. Ekkor fúrtak egy 80 m-es kutat a meleg víz lehűtésére, de ennek a vize túlságosan nitrátos volt. A 120 m-es kútban 33–35 °C-os volt a vízhőmérséklet, 100 m-es mélységben pedig 50–55 °C-os.

Horváth József visszaemlékezése

A riportot készítette: Mester József
Lejegyezte: Puskás Béla

A háborúról nincsenek jó emlékeim, az embereket nagyon meggyötörték.

A háború elől idemenekítették a nagybajomiat. Hiány volt dohányból, ezért elmentünk dohányért apámmal Mikébe. Találtunk is egy pajtában, azonban amikor szedtük a dohányt, beleakadt a lábam egy dohányzsinórba. Beletettük a felfűzött dohányt a zsákba, száz méter hosszú lehetett, és elindultunk haza. Egy orosz katona, aki megállított minket, figyelmeztetett, hogy a frontvonal közepén vagyunk. Utasított minket, hogy menjünk kerülővel, mert meghalhatunk. Egy akácosba mentünk, ahol egy szép fegyvert találtunk, de nem mertük elhozni.

A következő találkozásunk az oroszokkal már nem volt ilyen szerencsés. Újra megállítottak az oroszok, és bezártak minket egy istállóba, mert hiányzott két ember a foglyok közül. Szerencsénkre jött egy parancsnok, aki kimentett, és így haza tudtunk menni.

(A legrosszabb emlékei közé tartozik, amikor tizenegy orosz katona – kozákok – meztelenre vetkőztették és megverték őt. Vigyázott egy házra, mert el akarták lopni a malacot, és a háziasszonyt meg akarták erőszakolni.)

Az asszony ellenállt, ellökte az oroszot, a 14 éves fiúk kiugrottak az ablakon. Engem elfogtak az oroszok, ellöttek a fülem mellett, majd puskatussal és kötéllel vertek. Az egyik orosz katona megpróbálta lecsitítani az oroszokat. Akik kiugrottak az ablakon, segítséget hoztak. Az oroszok látták, hogy baj lesz, és elmentek. Mielőtt elmentek, agyon akartak lőni, de sikerült beugramnom az ágy alá.

A háború után sokáig nem volt közlekedési eszköz a faluban. A jegyzőnek volt hintója, azzal közlekedett. Kevés kocsi járt ebben az időben a faluban. A gyerekek tudtak az utcán játszani. 1947-ben vezették be a villanyt, ami nagy öröm volt a népnek. Ebben az időben sokat ígértek a népnek. Föld-

osztás volt. Nagy Imre minisztersége alatt sokan gyarapodtak. De sok volt az adó is az ingyen földért.

A kocsmában voltak a bálók, mindenki dolgozott azon a kocsmán, ami egyben a kultúrház is volt. Majd később ebből lett a kocsmá és a bolt. A bálba mindenhol jöttek a környező településekről is. Hegedűn és trombitán játszottam. A háború alatt tanultam a zenészetet. A háború után mindenki új életet akart kezdeni; sok volt a házasság, majdnem mindennap volt lakodalmom. 1947–50 között szépen fejlődött a falu.

1950-ben vonultam be katonának; nagyon nehéz volt, gyakran még beszélni sem lehetett. Volt egy parancsnok barátom, aki sokat segített. Később beosztottak zenésznek, ezredkürtös voltam a seregben. Hat hónap után jöttem először haza, de otthon még egy darab kenyeret sem tudtak adni. Elmentünk nyulat fogni a mezőre, hogy tudjunk enni. Mikor visszamentem, elmondtam, hogy nincs jó helyzete a parasztságnak, ezért majdnem elküldtek Szibériába.

A Kádár-rendszerben már valamivel jobb lett a helyzetünk. Sokan – így mi is – nekiálltak építkezni. Az OTP-nél 3%-os kamatra lehetett hosszú lejáratú kölcsönt felvenni. Igaz, a részletek visszafizetése így is nehéz volt. A szüleim tömésházát bontottuk le, és ide építkeztünk. Ebben az időben sokat jártam zenélni, és méhekkal foglalkoztam. Volt egy tehenünk, amelyhez még egyet vettünk.

Ebben az időben jobban összetartottak az emberek. Együtt kapáltuk meg a földeket. A feleségem nagyon megbetegedett, agyvelőgyulladását kapott. Nagyon nehezen gyógyult meg. Ebben az időben tiltották a templomba járást, de akkor is sokan mentek misére. Titokban volt a keresztelkedés és a szentségek felvétele.

A faluban sokféle népi és vallási szokás volt. Ezek a szokások sokáig fennmaradtak, de a kommunizmus alatt sokat elfelejtettünk.

Csörsz Aladár visszaemlékezése

A riportot készítette: Koletárné Szili Gabriella
Lejegyezte: Puskás Béla

A nagyapám Kaposváron lakott, ahol két vaskereskedése volt, nagy épületekben. 1910-ben vettek meg a községben egy kis birtokot és egy házat. A ház kéthelyiséges nagy épület volt a Halasban. Ezen a helyen eleinte csak források voltak; az állatokat is ide hajtották le itatni. Most is itt lakom a Halasban, a szüleim 1917–18-ban költöztek ki ide. A nagyszüleimnek 9 élő gyereke született, ezenkívül két ikergyermek meghalt torokgyíkban.

A nagyapám nagyhangú, nagydarab ember volt, nagy baráti körrel. 25 literes hordó volt az irodájában, amiből kínálta a barátokat és a vendégeket. 1880-ban Csíkszeredáról költözött Kaposvárra, 102 évesen halt meg.

Nagyapám kaposvári vagyona halála után elveszett, mert az ügyvéd, akit megbíztak a hagyatékolással, kisemmizte a nagymamát. Ezért végleg

kiköltöztek a Halasba, mert ez maradt csak meg. Kilencéves volt a legkisebb gyermek és húszéves volt a legnagyobb. 12-13 hold szőlőjük volt; a Töröcskei-tóig húzódott. Harminc napszámos volt évente a szüreten. A bort eladták, elosztogatták és megitták.

1926-ban osztották szét a birtokot a gyerekek között, így mindenkinek három hold jutott. Mikor felosztották a földet, az édesapám 1936-ban készített egy a halastavat, amelybe halakat telepített. Sőt a testvére – a nagybátyám – vele szemben szintén készített egy halastavat. Azonban a nagy esőzések kimosták az utakat, az iszap tönkretette a tavat. Ezután almával kezdtek foglalkozni. A halastó helyére is almafákat ültettünk, ma ezekből a fákból kettő még mindig megvan. A nagybátyám halastavát is ellepte az iszap, ott is megszűnt a halászat. Később a nagybátyám Szennában volt kocsmáros.

A megélhetésünkhöz mindig szükség volt arra, hogy a terményeinket eladjuk. A kaposvári piacra hordtuk az almát, a különböző gyümölcsöket. Termett a lucerna és a búza. Bikákat neveltünk vele leadásra.

Sajnos a régi vagyonból nem maradt semmi. Az ezüsthányó, ami a háza előtt van, az édesanyám sírjáról való. Az édesanyám egy vékony, kis termetű, sokat dolgozó asszony volt. Az apám körbeültette fenyőfával a kertet. Egyébként apámnak a gyümölcsös volt a mindene. Mindenhová gyümölcsfákat ültetett.

Sokat kellett dolgoznunk, hogy megéljünk. Balesetem is munka közben, a vásáron történt: a marhalánc beakadt a kezembe. 1948-ban egy tehenet vittem a vásárba. Inni akartam, ezért ki akartam kötni a tehenet, amikor az rántott egyet a kezemen, és a kampó, ami a láncon volt, beleakadt a tenyereembe. A kórházban nem akartak ellátni, mert nem volt 500 Ft-om. Majdnem elvéreztem. Több hétig sínben volt a kezem, négyhetente cserélték. A szomszédom kötötte be.

A tsz megalakulását nehezen viseltük el. El akarták vinni a lovakat, a teheneket, mert csak egy tehen és egy növendék maradhatott. Lesöpörték párszor a padlásunkat az 1950-es években. Adókedvezmény járt ebben az időben a borjúkra. 1954-ben vettünk 2-3 napos borjúnkat, de nem kaptuk meg a kedvezményt. Azt mondták, hogy nem mi neveltük őket. Pedig a törvény szerint a választási kor előtt megjár a kedvezmény mindenkinek. A fináncokkal nem volt gondunk, mert ekkor már nem volt borunk. A bor miatt mindent átkutattak a fináncok. 1951–1952-ben nem volt semmink, akkor volt a fagyos esztendő. Nagyon sokféle címen kellett fizetnünk. Megemelték a föld aranykorona-értékét, hogy minél többet kelljen fizetni.

A bátyám fuvarozott; fával seftelt. Kaposvárra hordta eladni. Sokat árult, nem voltak pénztelenek. Gyakran kocsival vitt be harminc liter tejszínt is Kaposvárra. A lovakat nyáron eladta, télen megvette. Télen rosszabb volt az anyagi helyzet. 15 éves voltam, amikor megvettem az első lovat. Nyulakkal is foglalkoztam, neveltem, adtam és vettem őket.

Nem volt könnyű az életem, de munkával mindig jutott a családnak belevő falat.

Karancz János

A földosztás Kaposszerdahelyen

(Visszaemlékezés, 1945)

1944. december 2-án jöttek be a szovjet csapatok Kaposvárra, Kaposszerdahelyre 3-án érkeztek meg. A félelem az emberekben határtalan volt.

Majdnem minden családból volt távol valaki (katona), és az is aggasztotta az embereket, hogy a hozzátartozója hogyan és mikor kerül haza.

A közigazgatás átmenetileg megszűnt. A közigazgatás szerepét a népi önkormányzatok a bírónkon keresztül vették át, melyekre a szovjet katonai parancsnokságok felügyeltek. A jegyző a községből elmenekült, így a jegyzőségi hivatal nem működött. A bíró a szovjet katonai parancsnokságra támaszkodva irányította a községet. Jelentős munkát végzett, amikor a menekültek elhelyezését meg kellett oldani, közmunkát kellett végezni a szovjet csapatok részére, vagy élelmet kellett gyűjteni a háború sújtotta vidékeknek.

A bíró mellett úgynevezett milícia működött. Azonban ennél meg kell jegyezmem, hogy a szovjet katonai parancsnokság úgy rendelkezett, hogy a milíciát a szegényebb réteg becsületes képviselőiből kell feltölteni. Ez nem minden esetben sikerült, mert a jobb módú személyek, barátok, rokonok, valamint egy-két nagyhangú szélhámos személy is bekerült a milíciába. Még az is előfordult, hogy az utóbbiak közül egy-két személy szovjet katonai ruhába bújva a szőlőhegyekben bort zabrált.

Négy hónap után térségünkben befejeződtek a háborús cselekmények, a front továbbvonult. Ezután alakultak meg a népi önkormányzatok. Az ideiglenes kormány intézkedései, felhívásai után kezdtek az emberek lassan megnyugodni.

A jegyzőségi hivatal a működését megkezdte. Ebben az időben elsősorban a kormány által kiadott intézkedéseket továbbította a helyi önkormányzatokhoz. 1945 márciusában az ideiglenes kormány felhívására Kaposváron megalakult a nemzeti földosztó előkészítő bizottság, melybe a földosztásban érintett községek képviselőt delegáltak. A községet, illetve a körjegyzőséget Pap Sándor kaposszerdahelyi lakos képviselte, aki a Kisgazdapárt helyi képviselőjeként tevékenykedett. (Később országgyűlési képviselő lett.) A község rajta keresztül folyamatosan megfelelő tájékoztatásban részesült.

1945 áprilisában az ideiglenes kormány felhívására a községben, valamint a körjegyzőség területén is megalakultak a földosztó bizottságok. A bizottsági tagok kiválasztása a falugyűlésen, úgynevezett gazdaggyűlésen történt. A gyűlésen a szegényebb rétegek képviselőinek a soraiból közfelkiáltással választották meg a földigénylő bizottság tagjait.

A bizottság tagjai:

Pap Sándor elnök (2 kh földje volt)

Sóhajda István titkár (nincstelen)

Karancz János tag (1 kh földje volt)

Igali György tag (nincstelen)

Horváth György tag (3–5 kh földje volt)

A bizottság a jegyzőségi hivatal, a bíró és a képviselő-testületi tagok mellett önálló közigazgatási feladatot látott el. A lakosság igényeit összeírták, felmérték a földet, döntöttek a kiosztható mennyiségről és az igények elbírálásáról.

Április vége felé megszervezték a földosztást. Az uradalmi táblára gyűlést hívtak össze, ahol a falu lakosságával ismertették, kinek mennyi földet tud a bizottság biztosítani. A bizottság határozott intézkedése ellenére az emberekben kialakult egy félelemérzet. Ennek oka elsősorban az volt, hogy a közelben tartózkodó földbirtokos (Skublics János) volt cselédeken keresztül figyelmeztette az embereket azért, hogy a földosztást megakadályozza. A bizottság és az emberek vitája, egymás gyózkódása reggel 8-tól délután 2 óráig folyt. Ekkor a helyszínen megjelent két fiatalember, akik a kormány kiküldöttei voltak. Az embereket megnyugtatták, és felszólították a bizottságot a földosztás megkezdésére. A bizottság minden nehézség, elégedetlenség, félelem és bizalmatlanság ellenére vállalt feladatának megfelelően kiosztotta a földeket.

A kiosztott földeken a munkák beindításáról, a vetésről a bizottságnak kellett intézkedni. Fontos feladat volt az uradalmi felszerelések, állatok elosztása is. Intézkedett, hogy a fogattal és gazdasági felszereléssel rendelkező személyek vegyenek részt közmunkával az állatokkal nem rendelkező személyek földjeinek megmunkálásában.

A szovjet hadsereg által mezőgazdasági munkára kiadott fogatok elosztásánál intézkedtek. A tartalékkolt földekből a leszerelt katonáknak földet jutattak. A lakosság irányítása abban az időszakban teljesen a bizottság kezébe került.

Ezzel egy időben kezdtek a pártok is megalakulni. A községben, valamint a körjegyzőség területén a Kisgazdapárt, a Szociáldemokrata párt, a Kommunista Párt, valamint a Parasztpárt alakult meg. A Kisgazdapárt vezetője Pap Sándor volt, mely párt ebben az időben a legjelentősebb szerepet töltötte be.

A Kommunista Párt, a Szociáldemokrata és a Parasztpárt csak kis létszámot képviselt, mintegy 8-10 főt pártonként.

A pártok támogatása az 1945-ös választáson az alábbiak szerint alakult:

Kisgazdapárt	kb. 95%
Egyéb pártok	5%

A pártok korteseinek köszönhetően a község lakossága több taborra szakadt. A pártok létrehozták saját ifjúsági szervezeteiket is.

Az 1947-es választások már komoly változást hoztak a pártok között. Annak ellenére, hogy a Kisgazdapártnak nagy támogatottsága volt, a Parasztpárt, a Kommunista és Szociáldemokrata Párt jelentősen növelte a támogatottságát.

Az ifjúsági tevékenység a községben lévő két kocsmában folyt, ahol színarabokat is bemutattak. A korcsmárosok is különböző elvet képviseltek, egyik kisgazdapárti, míg a másik inkább baloldali érzelmű volt.

Ebben az időszakban a közigazgatás szerepe is jelentősen változott, javult. A közigazgatás mellett helyi önkormányzati szervként működött a nemzeti bizottság. A nemzeti bizottságban minden helyi párt kapott helyet.

A nemzeti bizottságok megszűnése után a Défosz kapott jelentős szerepet. Ebben már csak a kommunista párt képviseltette magát. Pusztai Imre mint a

Défosz elnöke a közigazgatás helyi irányításában jelentős szerepet töltött be. A lakosság ellátásában is jelentős döntése volt. A legkülönbözőbb területekbe volt beleszólása. Az erdön csak a Défosz-elnök igazolásával lehetett tűzifát vásárolni. Tanácstag csak az lehetett, akit a Défosz elnöke jóváhagyott. A beszolgáltatás kezdeti szakaszában az ő döntése alapján határozták meg, hogy kinek mennyi terményt kell leadni, és mennyi területet köteles a földjén bevetni.

Simon Ferencné visszaemlékezése

A riportot készítette: Koletárné Szili Gabriella
Lejegyezte: Puskás Béla

Kaposszerdahelyen születtem, tősgyökeres kaposszerdahelyi lakosnak tartom magam.

A falu manapság teljesen más képet mutat, mint amikor én gyermek voltam. A házak régen fésűs beépítésűek voltak, tömésházak; szoba és konyha volt bennük. A padozat földes volt, kerítés a ház körül nem volt. A faluban egy téglapépület volt, amely jelenleg is megvan, ez a mai Polgármesteri Hivattal szemben lévő ház. Gyermekkoromban is ugyanilyen volt, csak egy kis felújításon esett át. Később téglából épültek azok a házak, ahol üzlet volt. Ilyen volt a kocsma és az akkori bolt is. A tömésházak gondozása az asszonyok dolga volt, ami úgy történt, hogy minden tavasszal a lehámlott falat besározták a tenyerükkel, majd elsimították és bemeszelték; szép fehér volt minden ház, elvéve akadt egy két sárga ház is. Belül a szobák fehérre voltak meszelve. A búcsú és ünnepek előtt az egész lakást kimeszeltük.

A búcsú egyébként szeptemberben van Kaposszerdahelyen. Gerendás házak voltak, amelyeket minden meszelés alkalmával le kellett mosni. Vilány nem volt a faluban akkoriban, petróleumlámpával világítottunk. Később Maxim lámpát kaptunk, amely gázt fejlesztett, azzal világítottunk. A Szőlőhegy utcában 3-4 ház volt. Ezek a házak Kaposszerdahelyhez tartoztak, de közelebb voltak Töröcskéhez, ezért oda jártak a gyerekek iskolába, és oda mentek vásárolni. A Pál varga dűlőben volt egy ház, onnan kezdődött a házak számozása. A Pál varga dűlő közigazgatásilag Kaposvárhoz tartozott.

A kovácsműhely kertjében a hatalmas fák alatt volt egy verem. A verem alján szalma volt, rajta jég, amit a télen a Berki-tóról hoztak. A jég apró volt, amelyet folyamatosan sóztak, így az jól összefagyott. Az elhunytakat is itt helyezték el. Ha valaki meghalt, előtte megemelték a kalapot, és bezártak az üzleteket; kiálltak az üzlet elé a tulajdonosok, így tisztelegtek a halott emléke előtt. A jeget használták a kocsmárosok, a betegek és halálozás esetén a családok.

Munkanapokon csendes volt a falu, az iskola működött. Szombat délután és este az emberek az utcát elsöpörték, kitakarították a falut, hogy vasárnapra minden rendben legyen. Aki szombat este nem csinálta meg a takarítást, az vasárnap hajnalban biztosan elvégezte ezt a feladatot.

A faluban egysávos út volt, nem betonos, azt is el kellett gereblyézni, illetve seperni.

A vasárnapi ebéd ünnepi ebéd volt, mindenki süttött valamit, ez elengedhetetlen volt. A mise után az asszonyok kiültek a kispadra a ház elé, amely majdnem minden ház előtt volt. A gyerekeknek nemük szerint megvolt a játékuik, a nagylányok litániára is mentek, majd azt követően végigmentek a falun, csoportosan, gyakran énekeltek is.

A fiatalok gyakran játszottak színdarabokat; ez a faluban nagy esemény volt. A fiatalokat valamelyik pedagógus tanította be. A lakodalmat a háznál tartották. Az ismerkedés a tollfosztáson, bálokon, kukoricakobozás alkalmával történt. A községi kovács a mai Polgármesteri Hivatal helyén működött, itt volt a műhely és a lakóház is. Ez az épület a község tulajdona volt. A községi pince az orvosi rendelő alatt volt.

A mesteremberek jellegzetes emberek voltak. Két bográn is dolgozott a faluban, barátok voltak, nem rivalizáltak egymással. Cipész szintén kettő volt a faluban, csak javításokat csináltak, új cipőt nem. Egy szabó dolgozott a községben, a cégtábla a ház falára volt kifüggesztve. A cégtábláján ez állt: „Varga Károly, egy úriszabó”. Kaposvárról is jártak hozzá megrendelők. Volt kanász és csordás is. Kőműves és ács sok volt, de a számukra nem emlékszem. Biztosan volt más szakember is a faluban, csak nem emlékszem rá.

Két kocsmá és egy bolt volt a községben. Ismertem a kocsmákat belülről is, mert az egyik kocsmárosné a nagynéném volt. Erről a kocsmáról van fénykép a Polgármesteri Hivatalban. A kocsmá cégtáblájára az volt írva: „Bor, sör, pálinka kímérése a Jó vadászhoz”, a nevet a kocsmárosné erdész férjéről adta. A teleknek nagy udvara volt két bejárattal, a harmadik lépcsővel a kocsmá bejáratához vezetett. A kocsmá egyetlen helyiség volt, nagy területű, a padló olajos volt, a sarokban köpöcsésze; ki volt írva: padlóra köpni tilos. Később betiltották a köpködést is. A kocsmá mellett működött a bolt is egy udvarban.

Ebben az udvarban tartották az ünnepeket, ezek az ünnepek összetartották a családot is. Ilyenkor a távolabb lakó rokonok is eljöttek. A községi búcsún volt hajóhinta, bábos, ringlises. Mindig ugyanazok jártak ide évenként, már jól ismertük őket. Sokféle árus volt a búcsúban, akik mérték a márcot, és árulták a búcsúi ajándékot. A gyerekek önként jelentkeztek arra, hogy hajtsák a ringlist, ezért egy idő után mehetek egy kört ingyen.

Bál esetén a konyhában volt az ivó. A fennmaradt nagy helyiségben volt a bál, a sarokban volt a zenekar. A bálba minden fiatal eljárt, a lányok az édesanyjukkal érkeztek, akik széken ülve követték az eseményeket.

A másik kocsmá és a mellette lévő bolt egy zsidó családe volt, ezt a kocsmát is ismertem, mert a kocsmatulajdonos lánya a barátnőm volt.

Divat volt ekkor még a hitel, a tartozást felírták. Volt, aki rendszeresen fizetett, és volt olyan, akitől nehezen jutottak hozzá a kintlévőségükhöz.

A bolt Politzer Jenő bácsi tulajdona volt. Úgynevezett szatócsbolt; minden egy helyen volt, petróleum, cukor só, szerszámok. Később a két zsidó családot kitelepítették, amit az emberek nagyon sajnáltak, mert rendszeres emberek voltak. Később visszajöttek, voltak, akik visszajöttek; a boltot és a kocsmát eladták. Később a kocsmá helyén működött az első tanács.

Az iskola a mostani épület volt, 1–6. osztályig jártak oda, egy tanterem volt, nagy vaskályhával, amit állandóan kellett fűteni. Elöl ültek a kicsik, hátul a nagyobbak. Sokan így is tovább tudtak tanulni, ezzel a tudással. Akkoriban is volt iskolatej, azok kapták, akiknek nem volt tehene. Ezek elsősorban a cselédek gyerekei voltak. A takarító személyzet forralta a tejet, és a Párkányi Mariska néni mérte ki. Osztottak jódtablettát, amit a doktor adott, aki rendszeresen járt az iskolákba.

A falusi emberek viselete a klumpa és tutyi volt. A templom előterében leállítva voltak a klumpák, bent tutyiban közlekedtek. Voltak klumpa- és tutyiárúsító emberek, akik házról házra jártak. De voltak paprikások is, akik hátizsákból árulták. Járták a falut az ablakosok, a drótosok és a közsőrűsök is.

A faluban mindenki megtartotta a különböző ünnepeket. Különösen fontos volt a karácsony, a húsvét, a pünkösd. Az ünnepek előtt egy héttel már elkezdődött a készülődés.

Szép ünnep volt március 15-e. A Barocsi-dombtetőn valaki beszédet mondott, szavaltak, és a tábortűznél ünnepeltek. A kocsmában bankett volt a bíró vezényletével, csak a testületi tagok vettek részt rajta. Beszédük után ebéd volt a képviselőknek.

A bíró mindenkor a falu tekintélyes, köztiszteletben álló tagja volt. Kaposzterdahely a szennai körjegyzőséghez tartozott. A bíró mellett kisbírókat is választott a község. Ők voltak azok, akik hetente egy-két alkalommal kidobolták az aktuális eseményeket, híreket. Az emberek többsége nehéz munkával teremtette elő a mindennapira valót.

Sokan napszámba jártak az uradalomba és az erdőbe. Voltak, akik gyűjtögettek gyógynövényeket, gombát, makkot. A gyűjtött, a kertekben megtermelt terményeket, sajtot és tejet a kaposvári piacon értékesítették. A piaczásra gyalog mentünk úgy, hogy a fejünkre tettük a kosarat, amely alatt valamilyen ruhából összecsavart „tekercs” volt.

A faluban az emberek foglalkoztak selyemhernyó-tenyésztéssel is. Szedérfák voltak az út mentén, erre helyezték az előzetesen összeírt és ez alapján megrendelt petéket. Egy mérnökember tartotta kézben ezt a tenyésztést, előre meg kellett állapodni a keltetés időpontjában. Lapos dobozokban hozták a keltetőanyagot, mákszemhez hasonlított. Megadták azt is, hogy melyik napon milyen hőmérsékleten kell tartani a hernyókat. A keltetésben mindenki jártas volt. A szederfaleveleket leszedték, összeaprították, és a hernyókra hintették. Ezt ették, és ettől nőttek. Ezt követően 1-2 nap alvás következett. Majd előre kilyuggatott selyempapírt kellett a hernyókra tenni. A hernyók a lyukakon keresztül felmászta, amelyeket más helyre telepítettek. Így ment addig, amíg meg nem nőttek.

A padlás, illetve a szoba tele lett a hernyókkal; sátorszerű cserfa ágakat tettek föléjük, amire felmászta, és selyemgubót képeztek. Voltak első osztályú és másodosztályú selyemgubók. Ezeket leszedték, majd a beváltóhelyekre vittük.

Minden évszaznak megvolt a maga jellegzetes munkája. Tavasszal, az állatok kihajtása előtt minden háztól kiment valaki a legelőre, és tuskét vágott, amit elégettek, csak ezután következett a legeltetés. Amelyet szakaszosan hajtottak végre azért, hogy a fű egyenletesen tudjon nőni. Kihajtás előtt a

község felfogadta a kanászt és csordást. A fizetségük termény volt. Minden malac, disznó, tehén betalált a saját óljába.

Nyáron az aratás és cséplés volt a legfontosabb munka. A betakarítást követte a cséplés, lovakkal vagy traktorral. Azokat az embereket, akik segítették a betakarítást, a gazda vendégül látta. Sokan szegődtek el a cséplőgép mellé dolgozni, erről is van kép a Polgármesteri Hivatalban.

Ősszel jött a szüret, a kukoricafosztás, a cukorrépa- és a káposztaszedés.

Télen fontos munka volt a káposztaszavanyítás, a hóeltakarítás. Minden-napi feladat volt az állatok etetése, gondozása. A férfiak malomba vitték a gabonát, kihordták a trágyát a földekre. Esténként kártyáztunk, beszélgettünk. Tollfosztásra, kukoricamorzsolásra csapatostul gyűltünk össze egy-egy háznál. Előfordult, hogy valamelyik háznál valaki felolvasást szervezett valamilyen folytatásos regényüjságból. Ha hó volt – szinte mindig volt –, szánkóval közlekedtünk.

A háború alatt jöttek a Sas-behívók, sok férfinak kellett bevonulni. Tábori lapokat kaptak a családok tőlük. Lehetett csomagot küldeni a frontra. Fülvédőket, meleg zoknit, meleg ruhát kértek. Az első télen az édesapámat fagyási sérülésekkel szállították vissza. Debrecenben kikezelték, előbb jött haza, mint a többi katona.

Aki nem ment önként, a csendőrök jöttek érte. A csendőrök ellenőrizték azt is, hogy van-e csáklya és szénvonó a tűzoltáshoz. Volt a községben önkéntes tűzoltóság is. Ebben az időszakban két rádió volt a faluban, a boltosnak és a nagynénjének.

Később jöttek a repülő, a német stukák, majd az amerikai liberátorok. Már minden gépet ismertünk. A háború vége felé gyakran kellett elsötétíteni a házakat, ilyenkor nem lehetett kimenni. Karszalagos emberek járőröztek, akik felügyelték, mindenki betartja-e az előírásokat. Később jöttek a menekültek, szörnyű volt. Bombázták Kaposvárt is. Az oroszok 1944. december 3-án jöttek Szerdahelyre. A németek már korábban elvitték az autókat, lovakat. Német katonák nem voltak a faluban, mégis két orosz katona kereste a németeket. Majd kozákok érkeztek lóháton, félelmetes volt az érkezésük. Megszállták a falut, minden házba bementek, nem bántottak senkit, mindent megnéztek. Ők is a németeket keresték, a fényképezőgépeket és az órákat elvitték. A kertekben éjszakáztak. Rendszeresen bort ittak, és hájas tésztát ettek.

Akik utánuk jöttek, mindent összeszedtek. Ekkor Nagybjajomnál volt a front. Innen is jöttek a menekültek. Kóbor oroszok többször nagy ribilliót csináltak. Ezeket megregulázta a parancsnokságuk.

Ebben az időben jelent meg a bírónál egy társaság, amely kereste azokat, akik katonák voltak, ezeket az embereket elvitték „malenkij robotra”. Volt olyan is, akit hadifogolytáborba vittek. A temesvári fogolytáborban halt meg tifuszban az édesapám is. Kivonultak az oroszok, jöttek a bolgár katonák, ők valamivel rendesebbek voltak.

A közigazgatás lassan helyreállt, megindult újra az élet. A bognárműhelyben megnyílt az első bolt, amelyet édesanyám vezetett. Az áruellátás lovas kocsival történt. 1946-ban kerültem a szennai körjegyzőségre. A munkám a kenyér-, tej-, húsjegyek kiosztása, nyilvántartása volt. Negyvenkét évig dol-

goztam a közigazgatásban. Közben minden iskolát, amire szükségem volt, elvégeztem. Voltam v. b.-titkár is, majd a kaposvári önkormányzathoz kerültem, ahol tíz évet dolgoztam.

Karancz János

Cigány vircsaft

(*Visszaemlékezés*)

Lejegyezte: Puskás Béla

1957 nyarán történt, hogy ifjabb Orsós Imre egy szombati napon jött Kaposvárról – munkából – hazafelé. A szokásos módon pityókás volt, a zsebében egy üveg bor volt. Agresszivitásával rettegésben tartotta saját családját és a Fehér-parton lakókat. Amikor visszaért a Fehér-partra, belekötött Nagy Gyulába, aki félcigány volt. (Nagy Gyula Orsós István veje volt, akit a fehérparti cigányok vezetőnek fogadtak el.) Orsós Imre elkezdett veszekedni Nagy Gyulával, akivel közvetlen szomszédok voltak. A kunyhóik egymás mellett álltak. Ekkor Orsós István (Bógós) nem volt otthon. Orsós Imre felkapott egy fejszét, és azt ordította, hogy szétveri Nagy Gyula kunyhóját. Szerencsére egymást nem ütötték meg. Nagy Gyula kerékpáron elmenekült, és bejött hozzám. Könörgött, hogy menjek ki a Fehér-partra. Húzódóztam, nem akartam kimenni. Végül kerékpárra ültem, és együtt kimentünk a Fehér-partra. Rábészéltem a veszekedőket, hogy egy semleges kunyhóban beszéljük meg a dolgot. Orsós Gábor kunyhójába mentünk be. A Lipics gyerekek közül 5-6 férfi volt jelen. Próbáltam beszélni velük. Elmondtam, hogy ez egy értelmetlen, felesleges vita. Megkérdeztem, hogy miért bántjátok Nagy Gyulát. Ekkor Orsós Imre indulatosan felkapott egy kést, és megfenyegetett, hogy ha a Nagy Gyulát védem, a kést megforgatja a hasamban. Hátraléptem és óvatosan felvettem a sodrófát. Ekkor hangosan kopogtak az ablakon. Orsós István fejszével a kezében állt az ablaknál. Csak ennyit mondott: „Ha az elnöknek csak a haja szála is meggömbül, mind megdöglötök.” Az erélyes fellépésnek megvolt a hatása. A békétlenkedők zúgolódva elvonultak. Hazajöttem, felhívtam a körzeti rendőrt, és tájékoztattam a történetekről. Két rendőr ment ki a Fehér-partra, és Orsós Imrét kivitték a Szőlőhegyre. Emlékezetes beszélgetést folytattak velem.

Simon Ferencné

A Nyugdíjas Egyesület története

(Kézirat)

1999. április 11-én, egy esős vasárnap délután 35 taggal megalakult a Nyugdíjas Egyesület.

A szépszámú nyugdíjas közül ennyien gondolták úgy, hogy ez lesz az a közösség, amelynek tagjai közelebb kerülhetnek egymáshoz. Újra feléledhetnek a baráti kapcsolatok, melyek a nyugdíjasévekben már halványultak. Az alapító tagok nem is csalódtak. Az aktív vezetőség a lelkes tagság közreműködésével a kívülállók számára is vonzóvá tette az egyesületi életet. Ma, öt év elteltével tagjaink száma 61-re emelkedett. Folyamatos az igény a közös összejövetelekre, amelyek mindig jó hangulatúak. Összevontan ünnepeljük a névnapokat is. Minden évben szervezünk egy-két kirándulást. Így megismerjük országunk nevezetességeit, közben jól szórakozunk.

Történetünk első évében megalakult az egyesület énekkara, amely azóta is sikeresen működik. Közreműködünk minden községi rendezvényen, részt veszünk a körzeti és megyei kulturális bemutatókon. Eredményes tevékenységünket számos oklevél bizonyítja. Énekkarunk föllépett három megye dombovár-gunarasi tavaszváró rendezvényén, a kaposvári Tavasz Vásáron és a „Különleges Asztali Öröme Somogyban” rendezvényein.

Egyesületünk tagjai büszkéek az eredményeinkre, mégis a hagyományok ápolását tekintik legfontosabb feladatuknak. Szinte valamennyi tagunk aktív részvételével összegyűjtöttük a helyi dalokat, és azokat folyamatosan népszerűsítjük. Többször kapunk meghívást a környező községek ünnepeire, falunapokra. A sikeres szereplés mellett őszinte barátság alakult ki több nyugdíjas-szervezettel. Vezetőségünk legfontosabb célkitűzése az egyesület alapszabály szerinti további működtetése, a működéshez szükséges feltételek megteremtése.

Dr. Németh Ildikó

A Somogy Megyei Vöröskereszt Kaposszerdahelyi Alapszervezetének története

(Kézirat)

A Megyei Vöröskereszt segítségét Horváth Tündi anyukája, Horváth Zoltánné kérte kislánya neveléséhez. Rajtuk keresztül került kapcsolatba a falu a Vöröskereszttel, s a megyei vöröskeresztesek meglepődve értesültek arról, hogy falunkban nincs alapszervezetük. Horváthné Tündi, Horváth Nándorné – Marika – és Horváth Istvánné – Ildikó – belevágott a szervezés-

be. A munka dandárját Marika végezte. Vezetők, aktivisták, támogató tagok rábeszélését, az ügynek való megnyerését végezték a falu házainak végigjárásával. Munkájuknak köszönhető, hogy 1997 augusztusában megalakult a Vöröskereszt Kaposszerdahelyi Alapszervezete. Elnöke dr. Németh Ildikó, titkára Horváth Nándorné lett.

Alakuló ülésünket a Vöröskeresztről szóló előadással és céljaink, terveink felvázolásával tartottuk meg. Az indulást anyagilag egy „vöröskeresztes bál” megszervezése is segítette. Hatalmas munka volt, de megérte. Támogatóinknak köszönhetően sikerült az indulás anyagi feltételeit is megteremteni.

Hamar összeállt egy lelkes fiatalasszonyokból álló mag, amelyre minden feladat során lehet számítani. Főleg a gyerekprogramok megszervezésében, lebonyolításában értünk el jelentős eredményeket. Számos játszóház szervezésével – húsvét, karácsony, falunap – adtunk alkalmat a gyerekeknek hasznos időtöltésre. Egészségnapokat, ruhaosztásokat, véradásokat szerveztünk.

1998-ban – sok-sok év után újra – megünnepeltük és megajándékoztuk többszörös véradóinkat. A véradás megalakulásunk évében nagyon biztatón alakult, mert novemberben, a véradó napon 63 megjelent donor volt. Azóta ezt sose sikerült még megközelíteni se. A falunapok lebonyolításában is mindig számíthat ránk a falu közössége.

Kis közösségünk aktív tagjainak kétszer szerveztünk kirándulást. 2001-ben Szentendrére és Visegrádra, 2004-ben pedig Kőszeg, Szombathely, Velem volt a kirándulásunk célja.

Minden programunk, kirándulásunk szervezése során élveztük az önkormányzat támogatását.

Jó hangulatú, kreatív, ötletdús vezetőségi üléseket tartunk, ahova minden, munkát vállalni akaró és tudó tagunk hivatalos. Az üléseink sose érnek véget konkrét feladatvállalás nélkül. Nincs időpocsékolás, a gépezet már olajozottan működik.

Egyetlen vállalatunkat nem tudtuk eddig teljesíteni: a kaposszerdahelyi fiatalasszonyok számára szervezett rendszeres tornaóra látogatottság hiányában elmaradt.

Horváth Nándorné munkáját 2004-ben a Megyei Vöröskereszt bronz fokozatú kitüntetéssel ismerte el, a kaposszerdahelyi önkormányzat pedig a falu érdekében végzett munkáért dr. Németh Ildikónak átadta a Kaposszerdahelyért Emlékérmét, s jutalomban részesítette Horváthné Szelthafner Juditot, Horváth Nándornét, Molnár Istvánnét és Gál Anikót.

Az óvónők, tanítónők támogatására, munkájára mindig lehet számítani.

A legnagyobb öröm számunkra az, ha sokan igénylik és vesznek részt a faluból rendezvényeinken.

Horváth Nándor

A kaposszerdahelyi horgásztó építésének története

(Kézirat)

A jelenlegi tó területén az 1920-as években a szerdahelyi gazdálkodók kenderáztató tavat működtettek. A tavat a Pazderjás-patak látta el vízzel. A kender áztatása, majd feldolgozása során melléktermék keletkezett, ezt „pozdorjának” hívták. A „pozdorjából” az idők folyamán „pazderja” lett. Ez a terület erről kapta a nevét.

Később megszűnt a kender termelése, nem volt szükség a tóra sem. Mezőgazdasági termelésbe fogták a területét. A talaj vízenyőssége miatt azonban mezőgazdasági művelésre nem volt alkalmas, ezért legelőnek használták. A tsz vezetőse többször próbálta elvezetni a vizet, ennek ellenére nem sikerült mezőgazdasági célra használható területet nyerni. A tsz működésének utolsó éveiben betelepítették berekfával, de ez sem váltotta be a hozzá fűzött reményeket.

A helyi lakosok 1997-ben, ismerve a terület vízenyősségét, elhatározták, hogy horgásztavat létesítenek. A helyi önkormányzat képviselő-testülete támogatta az ötletet. Terveket készítettek, elkezdték a terület felvásárlását, majd az engedélyezés után kivitelezőt kerestek az építési munkákra. Így jutott a Kaposvölgye Víztársulat tudomására a tó építésének szándéka.

1996/97-ben nagy esőzés után a Rákóczi utca alsó oldalát két alkalommal is árvíz öntötte el. A Víztársulat kapva az ötleten az önkormányzattal megállapodva pályázatot adott be árvízvédelmi víztározóra. A pályázat kedvező elbírálása után a horgásztó tervezett helyén elkészült az árvízvédelmi víztározó. Az önkormányzat kapta meg a tó kezelési jogát.

Ez a tó négy négyzetkilométer területről fogja fel a csapadékot, és lassan enged lefolyni a Berki-patakba. A tó elkészülte és a Berki-patakon végzett munkák következtében megszűnt a Rákóczi utcában az árvízveszély.

A víztározó megépítése előtt horgászegyesület alakult a faluban, tagjai a tó eredeti területéről társadalmi munkában kiirtották az erdőt. A horgászegyesület a tulajdonos önkormányzattól megkapta a halászati jogot, és jelenleg kb. száz fővel működik.

Horváth Nándor

Pazderjás Horgászegyesület

(Kézirat)

Egyesületünk 1998. február 28-án alakult 49 helyi és környékbeli, horgászatot és természetet szerető ember összefogásával.

Egyesületünket a Somogy Megyei Bíróság közhasznú szervezetként vette nyilvántartásba. A végzés június 29-én jogerőre emelkedett. Egyesületünk működési köre: sport, környezet- és természetvédelem.

Egyesületünk működési területe a Pazderjás-víztározó.

A tó területének tulajdonosa a Kaposszerdahelyi Önkormányzat. A tó kezelését együttműködési megállapodás alapján a Pazderjás Horgászegyesület végzi. Munkájáról az egyesület elnöke évente köteles beszámolni a képviselő-testületnek.

A víztározó a Kaposszerdahely község területének nyugati részén lévő Pazderjás-patakra épült. A tó lakott területen kívül mezőgazdasági művelésű területekkel van körülvéve. Megközelíteni a Rákóczi utcából, az utca végétől kb. 150 m hosszú – építési törmelékből épített – szilárd úton lehet. A tó területe 6 ha, hossza 500 m, szélessége 100–200 m között változik.

Kaposvárról tömegközlekedési és magánjárművekkel néhány perc alatt elérhető. Területünkön turistautak haladnak keresztül, így gyalogosan – turistaként – is könnyen megközelíthető.

Tavunkban ponty, amur, süllő, csuka, harcsa van telepítve, fogható még az egyéb halak közül a keszeg és a kárász is.

Egyesületünknel napijegy is váltható.

Az 1998-as megalakuláskor az egyesület vezetőségi tagjai:

Egyesületi elnök:	Horváth Nándor	Kaposszerdahely
Alelnök:	Németh Zoltán	Kaposszerdahely
Gazdasági vezető:	Molnár János	Kaposszerdahely
Vezetőségi tag:	Tóth László	Szena
Vezetőségi póttag:	Gönye Péter	Kaposszerdahely
Felügyelő Bizottság elnöke:	Mester József	Kaposszerdahely
Bizottsági tag:	Balogh József	Kaposszerdahely
Bizottsági tag:	ifj. Karancz János	Kaposszerdahely
Bizottsági póttag:	Orsós György	Szena
Fegyelmi Bizottság elnöke:	id. Bencs György	Kaposszerdahely
Bizottsági tag:	Horváth József	Kaposszerdahely
Bizottsági tag:	Novák Péter	Kaposszerdahely
Bizottsági póttag:	Balogh Sándor	Szena

Mester József

A kultúra és közelet tizenöt éve Szerdahelyen, 1990–2004

A Szennai Községi Tanács művelődési házának vezetését, valamint a hozzá tartozó öt község népművelését 1988 tavaszától vállaltam. A kultúra terjesztésére megfelelő helyiség sajnos csak Szennában volt. Az igény a művelődésre, szórakozásra minden községben megvolt. Ebben az időben öt község köz-

művelődésének fejlesztésében gondolkodtam, mivel sorsuk egymástól elválaszthatatlan volt.

A központi programok szervezése kezdetben Szennában történt, később különböző programok szervezése Szerdahelyen is elindult. A sportegyesület újbóli feltámasztása 1989-ben, nyugdíjasoknak klubprogramok, a fiataloknak vetélkedők rendezése jelentette a feladatot számomra. A rendezvények szervezésére szolgáló helyiség ekkor még az iskolán, kocsmán kívül a KISZ-klub és az orvosi rendelő váróterme volt. Szerveztem olyan programokat is, amelyek átfogták mind az öt községet. Kirándulások Pozsonyba, Bécsbe, Isztambulba, nótaestek, bálók, népfőiskola indítása jellemezték ezt az időszakot. Két éven át tartott a Zselici Ősz rendezvénysorozat, amelyben falumúzeumi hagyományőrző búcsú, lovasbemutató, a gazdák pincéinél egész napos rendezvények, a szeptemberi szerdahelyi bál, a búcsúbál voltak a legjelentősebb programok. A rendszerváltás idején Szerdahelyre is meghívtam az összes pártot bemutatkozásra. *Zselici Kurír* címmel információs újságot adtunk ki 1990-ben, ahol közérdekű információk, hírek jelentek meg, az üzletek, a templomok, az orvosi rendelő nyitva tartásától az első helyi önkormányzati képviselők névsoráig.

Ebben az évben volt a kaposszerdahelyi katolikus templomban az első karácsonyi koncert a helyi diákok, idős emberek részvételével, mely kedvtelésből, egymásnak örömet adásból nőtte ki magát színvonalas programmá az elmúlt tizennégy évben. Előzménye a koncertnek, hogy egy évvel azelőtt a templom előtti téren az első világháborús hősök emlékművének avatásakor gyönyörű hangú, erre az alkalomra összeállt, katonadalokat éneklő férfikórus szerepelt. A Kaposszerdahelyi Nyugdíjas Egyesület kórusa a karácsonyi hangverseny apropójából alakult meg öt évvel ezelőtt, s ma is színvonalas énekekkel, dalokkal szórakoztatják a közönséget. Összegyűjtötték és előadják a szerdahelyi énekeket, melyekről a kórus karnagya, Pintér József kiadványt jelentetett meg.

Meghívásomra 1990 decemberében Erdélyből Hargita megye, Székelyudvarhely képviselői látogattak el Szennába. Elsősorban a kapcsolatfelvétel és a falusi turizmus fejlesztése volt a célunk. Szenna község a kapcsolattartást ezután is folytatta. Kaposszerdahely később, 1999-től a sportegyesület révén alakított ki Farcád községgel szoros kapcsolatot, mely testvérfalui minőséggé lépett elő. Jelenleg tíz-tizenöt család tartja a kapcsolatot rendszeresen.

Kaposszerdahely önálló község 1991. január elsejétől. Az elválás nem volt zavartalan, kezdve a terület, az intézmények átadásától a Szennában dolgozó szerdahelyi emberek elbocsátásáig. Ebben, a helyzetben a két község részéről a virágzó folyamatok megszakadtak. Az önállóvá válással Kaposszerdahelynek el kellett kezdenie felépíteni a saját intézményrendszerét, polgármesteri hivatalát, az iskolát, óvodát, postát, sportlétesítményt. Saját útját kellett járnia, kitaposnia, előzmények nélkül. A megmaradt kulturális rendezvényeket próbálta megőrizni, hagyományokat teremteni és új lehetőségeket kialakítani. 1968-ban a pártállam megszüntette az önállóságát Szerdahelynek. Szennát központosította, fejlesztette huszonkét éven keresztül. Ebben az időben semmilyen intézményi beruházása vagy önálló kulturális tevé-

kenysége nem volt a falunak. Kultúrházát az ÁFÉSZ vette el boltnak, kocsmának. A közösségi élet színterének megszüntetése visszavetette Szerdahely szellemi fejlődését. Hátrányos helyzetből felszabadult lélekkel, nagy tenni akarással indult el 1991-ben az önálló község működése.

1991–1992-ben újították fel a sportpálya öltözőjét. A hozzáépített teremmel együtt közösségi fogadóházzá lépett elő. A sportegyesület ettől kezdve jelentős közéleti szerepet töltött be a település életében. A helyi rendezvényeket, bálokat, diszkókat, ünnepségeket, előadásokat már meg lehetett tartani a közel 60-70 főt befogadó helyiségben. A szabadidő eltöltésére pingpongszatalokat állítottak fel, sakkversenyeket rendeztek. Színdarabot tanultak be a fiatalok, pl. Illyés Gyula *Tűvétezők* című egyfelvonásosát 1994-ben, Kerekesné Pytel Anna kaposvári tanárnő vezetésével. Karateedzéseket is tartottak ebben az időben.

Az első falunap is itt volt, a helyi asszonyok kezdeményezésére. 1992. augusztus 20-án tartották a játék- és sportnappal összekötött sodrófahajító versenyt, zsákbanfutást, rönkhajítást, női focit stb. Az egészségügyi előadások rendszeressé váltak az évek során a községben házi orvosunk, dr. Antony-Móré Katalin doktornő szervezésében, a nyugdíjasoknak, a kismamáknak, a külföldre utazó csoportoknak. A Vöröskereszt részéről a véradás elindítása és évről évre történő megtartása a jelentkezők számának növekedését jelentette. *Muskátlit minden ablakba* címmel írtam cikket 1992-ben a *Kaposvár környéke* c. lapban. Írásomban azt fejtegettem, hogy ha minél több civil szerveződés jelenik meg a községben, akkor egy erős struktúrát képviselő helyi társadalom jön létre. Abban az időben virágzó, a települést építő, tenni akaró emberek közösségének láttam Kaposszerdahelyet. Megalakult, majd pár évig működött a SZISE – Szabadidő Ifjúsági Sport Egyesület –, amely az ifjúság sportra nevelését tűzte ki céljának. A kezdeti lendület sajnos egy idő után alábbhagyott.

1997-ben Kulturális Egyesület alakult Horváth-Béres János fafaragó vezetésével, aki megpróbálta a falu közösségét megmozgatni, a régi szokásokat feleleveníteni, mint például a farsangi alakoskodást és a szüreti felvonulást. Műteremmé alakította a falu közepén levő ingatlanát, képzőművészeti kiállításokat szervezett, híres festőművészek, fafaragók, keramikusok, üvegművészek vettek részt a tárlatokon. 1998-ban újból elindította a falunapi rendezvényeket. A következő évben ezt a kezdeményezést az Önkormányzat karolta fel, a Szenna Pack Kft. anyagi támogatásával. A falunapi programsorozat meghatározó módon befolyásolta Kaposszerdahely közéletét. Az avatások korát éltük meg ezekben az években, az Önkormányzat is erre az időpontra időzítette a beruházások átadását. A Kaposszerdahelyért Egyesülettel közösen létrehozták a lakótelepen a játszóteret, az aszfaltozott sportpályát, a petanque-pályát, Felállították és a millennium tiszteletére ünnepélyesen átadták Szent István bronz mellszobrát. A szobrot Gőbölös Attila helyi keramikus alkotóművész készítette 2001-ben. „Családok fája” elnevezéssel ugyanitt a családok száz darab facsémétét ültettek el.

A testvérközség, Farcád haranglábat állíttatott a temető bejáratánál, valamint kopjafaemlékművet a Petőfi utcában. A szoros testvérfalui kapcsolatot megerősítése érdekében Farcád községben, a templomkertben felállított-

ták ugyanazt az István király-mellszobrot 2002-ben. 2000-ben a Somogy megyei közgyűlés támogatásával a Vadvirágos út faszobrainak avatására került sor Szerdahelyen. Horváth Béres János alkotásait a faluban kilométerenként helyezték el. 2000-ben elkészült Kaposszerdahely címere és zászlója, amely öntudatot ad minden szerdahelyi polgárnak. Erre az alkalomra kerámia címert készített Falusi Béla szerdahelyi keramikus, amelyet a Polgármesteri Hivatal bejáratánál helyeztek el.

A klasszikus polgárosodás Kaposszerdahelyen várat magára, kevés a munkahelyteremtő vállalkozás. A legnagyobb foglalkoztató a helyi önkormányzat. A befektetők, a külföldi tőke elkerülte Szerdahelyet. Szerdahely felfedezése várat magára, de megjelent a reurbanizáció, a városiak kiáramlása a környező falvakba a sajátos szerkezetű lakótelepek, „kertvárosok” létrejöttével. Kaposszerdahely lakóinak közel negyven százaléka az elmúlt tizenöt-húsz évben költözött be Kaposvárról. Nagy kérdés számunkra, hogy az új lakók kultúrájukkal lélekben, szellemben megmaradnak-e városiakoknak, beolvadnak-e a helyi közösségbe, vagy egy sajátosan harmadik utat járó új közösségi kultúra hordozóivá válnak.

Az új lakók gyökeres változásokat akarnak a településen, a régi lakók nehezen vagy későn ismerik fel a változtatások szükségességét. A civil szerveződések komoly bázisra tettek szert a faluban, a Sportegyesülettől, a Nyugdíjas Egyesülettől kezdve a Horgász Egyesületig, a Vöröskereszt-alapszervezetig, a Polgárórságig és a Kaposszerdahelyért Egyesületig, mindmegannyi közösségteremtő érdekszervezet. A különböző érdeklődésű emberek részére lehetőség, hogy jól érezzék magukat, megtalálják a helyüket a helyi társadalomban. A rendezvényeik, programjaik nyitottak, a lakosság 5-10%-a látogatja azokat.

A falunapok mellett az önkormányzat szervezte az elmúlt hét évben a március 15-i ünnepeket is. A megemlékezésen az óvodásokon, iskolásokon kívül a helyi versmondók, hangszeres előadók, népdalénekesek, kórusok tartottak bensőséges előadásokat. Ekkor kerül sor a képviselő-testület által alapított Kaposszerdahelyért Emlékplakett átadására. A Kaposszerdahely községben többéves kiemelkedő munkát végző, segítő, a falu hírnevét erősítő tehetséges emberek kapják a kitüntetést. Az alapítás óta eddig tizenhárman vehették át az oklevelet. A képviselő-testület nem feledkezik meg azokról sem, akik a civil szférában dolgoznak, sokat tesznek a faluért egész évben, részükre oklevelet, könyvjutalmat adnak át az ünnepeken. A szerdahelyi önkormányzat a diákok részére is létrehozott egy alapítványt „Az óvodáskortól az egyetemig” címmel. A támogatást a jó tanuló, rászoruló diákok mellett a kiemelkedő teljesítményt nyújtó pályázók is megkapják.

Szerdahely közéletében befolyásoló tényező a civil szerveződések mellett a Kaposszerdahelyért Egyesület két évvel ezelőtt létrehozott közérdekű lapja, a Kaposszerdahelyi Krónika. Írásaiban, cikkeiben megörökíti az utókornak a helyi történéseket, híreket, eseményeket, ha szükséges, akkor kritikus állásfoglalásokkal. A Kaposszerdahelyért Egyesület az egyetlen nem rétegszervezet, tagjai között megtalálhatóak tősgyökeres kaposszerdahelyiek és új lakók is, sportolók, művészek, értelmiségiek, nyugdíjasok, vállalkozók. Az egyesület lehetőséget teremt az egyének kibontakozásához, támogatja a kezdemé-

nyezéseket, Kaposszerdahely életének bemutatását immáron harmadik éve a kaposvári Tavaszi Nemzetközi Vásáron. A helyi művészek termékeit, a falu nevesebb eseményeit fotókról ismerhette meg a nagyközönség. Az egyesület sportszakosztályt hozott létre a petanque francia népi játék kedvelői részére. A civil szervezetek a téli hónapokban közös rendezvényeket tartanak, előadásokat, bálakat, vetélkedőket a szülőápolástól a nőnapi bálig, a rajzversenyig.

Az általános iskola, óvoda az elmúlt öt évben vesz részt rendszeresen a község rendezvényein, előadásaisal nagy sikert aratva. Az önkormányzat 2004 tavaszán Gondozási Központot alakított ki nyugdíjasok részére a volt plébánia helyén. Az épületben jól felszerelt étkezőt, társalgót, összejövetelekre alkalmas helyiséget hoztak létre. Kis létszámú előadásokra, rendezvényekre már alkalmas. Azonban nem pótolja a közösségi ház iránti igényt.

1991 óta négyszeresére nőtt a vállalkozások száma Szerdahelyen, de részvételük a falu közéletében csekély. Szervezetük helyben nincs, összejöveteleket nem tartanak. Rendszeres intézménytámogató éves szinten közülük ket-tő, rendezvénytámogató kb. tíz százalék. A középélet még nem erősödött meg Szerdahelyen, ezért a helyi politika formálásában, közéletében nem tud részt venni. A civil érdekszervezetek száma a lehetőségekhez képest szintén kevés, jelenleg öt a működő, bejegyzett szervezet.

Kaposszerdahely közéletében a pártok nem játszottak szerepet az elmúlt tizenöt évben, mivel alapszervezetek nem működtek, delegált képviselők nincsenek. Kivételt csak a rendszerváltás idején kevés ideig működő SZDSZ-szervezet jelentett. Az első önkormányzati választáskor polgármesterjelöltet is állított Erdő Árpád autószerelő-mester személyében. Halála után az alapszervezet megszűnt. Érdekes észrevétel: a háború után a négy nagy párt képviseltette magát szervezeti szinten Kaposszerdahelyen, sőt itt élő országgyűlési képviselője is volt.

„Szerdahely lépni akar” – a mindenkorra érvényes megállapítás a saját sorsát kezébe vevő, irányító polgár felelősségére utal. A közös út a mienk.

Dr. Spiegl József

Vadvirág út a Zselicben

(Kézirat)

Az ezredfordulóhoz közeledve sok emberben, közösségben különböző ötletek, javaslatok fogalmazódtak meg arra vonatkozóan, hogy miként ünnepeljék az idő múlásának jeles napjait. Számtalan különleges rendezvényt szerveztek, és nagyon sok maradandó tárgyi emlék készült a millennium időszakában Magyarországon. Gazdagodott a Zselic is, pontosabban a szennai völgy, amelyben Kaposszerdahely, Szenna, Patca, Zselickisfalud és Szilvásszentmárton polgárai élnek.

Horváth-Béres János, a közismert kaposszerdahelyi faszobrász jelentkezett az ötlettel, hogy megfaragja a Zselic védett virágainak szobrait, és ezeket fel lehet állítani a Kaposvártól Szilvásszentmártonig vezető úton, a Zselic egyik

legismertebb és legszebb völgyében. Sajátos, egyedi elképzelés volt, a tájhoz, a környezethez illő, még akkor is, ha a nagytiszteletű Nemeskürty István vezette kormányhivatal korifeusainak nem nyerte meg a tetszését, és nem is adtak támogatást a megvalósításhoz. A helyi politikusok másként gondolták. A Zselica Szövetség és a Somogy Megyei Önkormányzat vezetői erkölcsileg és anyagilag is támogatták Horváth-Béres János ötletének megvalósítását.

Az eredmény évek óta látható. A kakasmandikót ábrázoló alkotással indul a sorozat Kaposvárról, a Megyeháza elől, a Csillagvizsgálónál van a következő, majd a tókaji bejárónál a harmadik, Kaposszerdahelyen, az alkotó telkénél a negyedik, az ötödik a sportpálya utáni kanyarban, Szennában négy vadvirág pompázik, és Patcán, Zselickisfaludon, Szilvásszentmártonban található a többi.

Nem kis vállalkozás és bravúr egy több évtizedes tölgy törzséből kibontani a virágot, ehhez különleges tehetség és felszerelés kellett. A faplasztikák megalkotásához és felállításához sokan hozzájárultak. A Kaposvári Cukorgyár különleges emelőszerkezetet adott, amellyel lehetett mozgatni a több tonnás fatörzseket. A Sefag Rt. szállította az „alapanyagot”, és daruival segítette az alkotások végleges elhelyezését. Babai János és Nagy Lajos embe-reivel (Pyramid 2000 Kft.) kifejlesztette azt az acélszerkezetet, amellyel biztonságosan rögzítették a betonlaphoz a szobrokat, és mindegyiket ők állították fel.

A teljes út menti sor kialakításához a fentiekén kívül anyagiakkal hozzájárultak Somogy Megye Közgyűlése, a Zselica Szövetség, a TIT Somogy Megyei Szervezete, a Szenna Pack Kft., a Duna–Dráva Nemzeti Park és az érintett települések önkormányzatai.

A védett vadvirágokat ábrázoló sor áll, az arra járó idegenek gyakran gyönyörködnek bennük. A millenniumi időhöz méltó zselici faszobrok hirdetik a vidék értékeit, és elvezetnek a zajos városból a természet méltóságos csendjébe.

Balogh József

Barátság Farcáddal

(Kézirat)

Divatba jöttek a Zselicben a falunapok. Az 1998-as szennai falunapon megismerkedtem az ott vendégeskedő Sándor Józseffel, a Hargita megyei Felsőboldogfalva polgármesterével.

Jó barátságba kerültünk, és elmesélte, hogy lakóhelye, akárcsak a Zselic, aprófalvas település, és ő 11 település polgármestere, mely ott egy közigazgatási egység. Ő személy szerint is Farcád községben lakik, ami Felsőboldogfalva székhelyközséghez tartozik. Beszélgetés közben kiderült, hogy szülőfalujának nagyon jó futballcsapata van, mely épp a bajnokság megnyerésére készül. Jó lenne összemérni erőnket. Megbeszéltük, hogy a következő év nyarán meglátogatjuk őket. Így is történt.

1999. július végén két mikrobusszal indultunk el; az egyiket a Szenna Pack adta kölcsön, a másikat a kaposvári Táncsics Mihály Gimnázium. 14 óras utazás után 17-en érkeztünk Farcádra, és ott töltöttünk négy csodálatos napot, mely valamennyiünkben mély nyomot hagyott. Leckét kaptunk szeretetből, barátságból, emberségből és mindabból, amit rohanó életünk mellett veszni hagyunk itthon, magunk körül.

Aki ezt egyszer megizleli, mindent el fog követni azért, hogy sokat szenvedett honfitársainkkal egyre bensőségebb kapcsolatba kerülhessen. A kapcsolat folytatásaként ők is meglátogattak bennünket augusztus folyamán, és együtt töltöttünk néhány kellemes napot. Sort kerítettünk a visszavágó mérkőzésre is.

2000-ben meglepetéssel vártak bennünket Farcád határában. Ez a falutábla volt barátságunk első tárgyasult megnyilvánulása. A közben kialakult családi kapcsolatok révén hagyománnyá vált, hogy mindig van kaposszerdahelyi résztvevője a házasemberbálnak, a falunapnak Farcádon. A futballcsapatunk is járt téli teremtorán Székelyudvarhelyen. Farcádi barátaink is megtisztelnek minket ünnepeinken, többek között a májusi falunapon. Azóta barátságunk több nyoma fellelhető mindkét községben (Szent István-szobor, Székely-émlékmű, harangláb, millenniumi zászló stb.). A két település lakossága olyan közel került egymáshoz, hogy családi eseményeken is látogatják egymást, legyen az esküvő, ballagás, pünkösöd vagy csak egy egyszerű baráti találkozó, nyaralás.

Andor Gábor

Golyózzunk!

(Kézirat)

Gyerekkorom megfejthetetlen rejtélyei közé tartoztak a francia filmek azon jelenetei, mikor békésen cigarettázó éltesebb férfiúk általában parkokban golyókat hajigáltak másik golyók közelébe, sétáltak dobóhelytől a golyóig meg vissza, időnként hümmögtek, vagy jókat veszekedtek. Némi hasonlóságot felfedezni véltem benne egyik kedvenc játszótéri időtöltésemhez, a snúrozáshoz, de fel nem foghattam, hogy mi értelme van pénz helyett értéktelen golyókat dobálni.

Ez a régi emlékem tért vissza a közelmúltban, mikor is a Millenniumi játszóparkban egy **petanque**-pályát is felavattunk, és Kiss Gábor lakótársunk jóvoltából kipróbálhattuk ezt a játékot. Néhányan már az első pillanatban felmértük e sportban rejlő lehetőségeket. Előnyére válik, hogy nem kell futni, ugrani, ütközni, kicsi benne a balesetveszély (csak a kevésbé biztos kezű társaink célterületét kell elkerülni), tehát máris szimpatikus. Dobni egy kézzel kell, a másikban tehát kényelmesen elfér például egy üveg sör. Több partit is le lehet játszani, abba csak belefér egy-egy győzelem, tehát önbecsülésünk sem omlik teljesen össze. Ha meg teljesen formán kívül játszunk, rá lehet

nyugodtan fogni partnerünkre, hogy az ő tehetségével vannak tengernyi problémák. Egy kis odafigyeléssel gyermekeinket is le tudjuk győzni, nem úgy, mint kosárlabdában vagy lániteniszből, ez jól tesz tekintélyünk néminemű visszaszerzésének. Eldöntöttük: ez az igazán nekünk való sport.

De vigyázat! A petanque nagyon szórakoztató. Órákon keresztül dobáljuk a golyókat, elsétálunk megnézni, kié a győztes dobás, lehajolunk összeszedni őket. Másnap pedig izomlázás testrészeinket masszírozva irigykedve figyelhetjük gyermekeinket, amint két kosármeccs közben pihenésképp dobálják azokat a fránya golyókat...

Özvegy Párkányi Istvánné (Mariska néni)

A beszélő forrás

(Visszaemlékezés)

A riportot készítette: Mester József
Lejegyezte: Puskás Béla

A hegy aljából csordogáló forrás beszélt. Mi, gyerekek naponta összegyűltünk, körbeültük, és hallgattuk, ebben gyönyörködtünk, nekünk szólt. Fent a dombon, a Pálóczy-kastélynál és a Csörsz-kastélynál kutat ástak. Mi, gyerekek kitaláltuk, hogy bekiabálunk a kútba, de az nagyon mély volt, sokat kellett várni, mire a hang visszajött. Mikor észrevették, hogy feljárunk, lakat került a kútra.

Nagyapám emléknek készített oda egy keresztet, mivel ő fűrő-faragó ember volt, bádogból vágott rá Jézust. A rosszaság megvolt bennem, felcsaltam a gyerekeket, hogy imádkozunk. Ez is kiderült. Ezért hónapokig kellett mennem – tizenhárom évesen – Nagyberkibe. Az uraság rám parancsolt: „Vannak kutyák, azoknak tessék főzni”, így ment el a hat hónap.

A szerdahelyi emberek messze jártak dolgozni. Hat hónapi munkáért a családom a megengedett tíz mázsa búzát kapta, valamint tíz pengőt tejure. A férfiak a Zselicben keresték a kenyeret – így apám is –, árokmetszéssel foglalkoztak. Apám jóképű ember volt, tetszett is a bábaasszonynak. Amikor anyám szült, a doktor megfordította a gyereket, mert harántfekvés miatt a keze jött előbb a világra. A bábaasszony sok étert tett az anyám orra alá, élete megszakadt. Fiatalon, harmincévesen halt meg, hét gyerek maradt utána.

1920 körül a faluban gyerekjárvány tört ki, minden szerdahelyi családot érintett, azt mondták, agyvelőgyulladás. Nálunk hárman haltak meg egy héten belül. Külön gyermektemető van Szerdahelyen. Apám, amikor újra nősült, jómódú, ötkonvenció cselédcsaládból hozott asszonyt, kapott egy tehenet, meg egy malacos disznót. Ötéves voltam ekkor, gyalog mentem Somogyzilbe mostohaanyámmal konvencióért. Belázasodtam, mire odaértünk. Szerdahelyen nem volt kövesút. Később alapot ástak, ebbe nagy kavicsokat raktak; mivel mezítláb jártam, fel-felhasította, feltörte a lábunkat. Az ingem

hátulját nagyapám kivágta bicskával, szedett útifüvet, összetörte, kifaragta a kökénytuskét, és kiszúrta a talpamat. A kihatított ruhára rátette az összetört füvet, majd a hátára vett egy darabig. Így gyógyultam meg.

Döcögős egy kövesút a szerdahelyi, úgy huszonháromban épült. A szentmártoni asszonyok a kaposi piacra hordták a tejfölt, szekéren, de mire beértek, a rázkódástól vajjá állt össze. Egy menyecske a réten keresztül jött, vitte a fején a vékát. A vasút mellett mély árok húzódott, azt kellett volna átlépnie, de nem látta, belelépett az árok közepébe, a véka leesett a fejről, belevágódott. Egy fűzfa fogta meg a holttestet és a vékát. A malomból vették észre.

Szegénysorban éltünk, de nem koplaltunk, az apám nagyon szorgalmas ember volt, kitanulta Pécsen a szabadtéri tégláégetést. Az államosítás után kéményt építettek, gép vetette a téglát, más lett a munka. Ezután a kaposi vasgyárba és az erdészethez fát vágni jártak az emberek. Tókajpusztára aratni mentek, onnan hozták a kenyeret.

A vasárnap a pihenést jelentette, nekünk, lányoknak a tennivalónk annyiból állt, hogy egymás kezét fogtuk, és végig az utcán dalolva mentünk Tókajig és vissza. Megmutattuk az új ruhánkat. Kaposváron volt egy ronggyár, a zsidók abban az időben nagyon jó, szép ruhákat adtak le, nagynénéim onnan hozták, öltöztettek minket. Esténként, hívásra mentünk kukoricát fosztani, de bálba csak a tizenhat éven felüliek. A szülők a mellettünk levő kocsmában ültek; ha szóltak, hogy indulunk haza, menni kellett. A lányokat nem engedték a fiúkhoz, nekem is hat évig udvarolt a férjem, ki kellett várni, ezután megesküdhettünk.

A szerdahelyi pusztán, a Templom utcában állt az iskola, Helman Józsefénél. Nagy udvar, hatalmas kút volt itt, a színdarabokat is itt szokták előadni, mi lányok megnézhattuk. Helman Józsefnek rengeteg pénze volt. Négyen voltak testvérek, a környező pusztát is megvásárolták. Az irgalmatlan nagy istállót lakássá alakították át, meghagyták a mászókémenyt, a régi templomot meg istállóként használták. Rettenetesen fáj a szívem, sírtam, hogy itt tartják a lovakat, ahol a csodálatos, hosszú ablakok vannak. Valamikor pálos kolostor volt, a tornyát is lebontották. Akkoriban ez a terület Szerdahely legszebb része volt. A haranglábat is itt állították fel. Többen vettek itt földet a kövesút hosszában, ahol később tizenhárom ház épült.

Apám földje fent a dombon volt. Amikor itt szántott, ráakadt egy gödörre: nem szakadt be, mert vasajtó volt rajta. Barátjával, Tüsér Miska bácsival kiásták, kinyitották. A dárói pince nagyon hosszan, a fehér-parti erdőig húzódott. Sok hordó volt benne, a bor olyan volt, mint a kocsonya. A pincének több szellőzőrácsát fedeztük fel mi, gyerekek. A Jelicsán úr is vásárolt földet, elkerített belőle egy darabot. A pincéjében elől egy nagyszoba, apró mohás, fényes mindenhol, nem iszapos, gyönyörű. Aki itt vett 5-10 holdas telket, ha csak egy kicsit is leásott, pincére bukkant. Talán a török időkből maradt itt.

Mindenhol jártam, eleven, rossz lány voltam, kaptam is ezért sokat. Ekkor még összesen huszonhat ház épült Kaposszerdahelyen. A bolt és a kocma egymás mellett volt egy közterületen. Politzer Jenő és Kungler Jenő üzemeltette, nagy megértésben. Aranyos zsidók voltak. Apám Tókajon aratott masinán, mi is mentünk segíteni; odajött hozzánk a boltos, megkérdezte, van-e valami hiányunk, mert ő abban az esetben kisegít bennünket. Hozott nekünk

cukrot, lisztet, sót, rizst, ami kellett. Ráértünk kifizetni. A járulékosztás után rendeztük a tartozást, adtunk árpat, búzát, libát stb. Politzerné a tollfosztás idején a lányokat süteménnyel kínálta. A zsidóüldözés idején elvitték őket kocsival. Sírunk. Később hallottuk, hogy Szigetváron kidobták őket. Meghalt a boltosné, a drága zsidó asszony. A Jenő megszökött. Hazakerült, és kijelentette, hogy a faluból a legszegényebb lányt elveszi feleségül. Úgy is lett. A Hujbert családba nősült. Esküvő után elköltöztek a faluból, Kislakra.

A templom helyén egy nyugdíjas csendőr lakott. Kérte, hogy a Rákóczi utca folytatásában, ha adnak neki házhelyet, akkor ő odaadja cserébe azt a helyet. Az embereknek nem tetszett. Fellázadtak. Ha annak lehet, akkor ők is épülnek. Később épültek is sorban. Mi negyvenben építettük a házunkat, de előtte Halasban laktunk. Alattunk található egy zsúpos ház, a Németh Jenő itt szokott borotválkozni. Németh Sándoréknál a nyolc testvérből a legidősebb a Jenő volt, neki szellemileg volt baja. Egyszer valami rosszat tett. Hónapszámban voltunk ekkor, a csendőrök el akarták kísélni, a bíró lakásában hallgatták ki, Büssüben. Kérdezte, miért bánnak gorombán az emberekkel, erre pofon vágta, az meg felháborodott, és megverte őket. A kapuban vártuk a hírt a Jenőről. Nagyon összeverte a két csendőrt. Ettől kezdve gorombák lettek vele, rendszeresen megkeresték szegény gyereket, ha megfogták, megpofozták. A zsúpos háznál elkapták, éppen borotválkozott. Kimentem, csúnya látvány volt, elmondtam őket mindennek, kérdeztem: miért bántják, csak borotválkozni jött. A csendőrök meg kérdezték, hogy miért védem. Azt mondtam, azért, mert száraz kenyéren él, hétvégén nálunk vágja a fát, nem árt senkinek. Engem nem bántottak, szegény Jenőt viszont megint megverték.

A cigányokat betelepítették, bejöhettek a faluba. Elmentek dolgozni, nem kunyeráltak, nem kéregettek. Óvári (Lipics) Imrének tíz gyereke volt. Szülei gazdag cigányok voltak Kaposváron, disznótartással foglalkoztak. Minden gyereke vett házat, még a hatvan unokája is. A legidősebb gyerek, az Imre nagyon jó tanuló volt. Biztatták, menjen el, végezze el a gimnáziumot. Megfelelt a felvételin, de nem maradhatott, elzavarták, mert mezítláb jelent meg az iskolában.

A mi utcánkban volt egy vízimalom, még a harmincas években is szolgált. Nem pénzért dolgoztak, hanem az alapanyag egy részéért. A nagyapám fából készített egy kis kocsit, beletette a gabonát, együtt húztuk-toltuk a malomig. 1946-ban bontotta le a férjem és a testvére. Abból raktuk ki a kutat és a partot. Volt egy idős papunk, aki nagy jól képviselte Szerdahelyet. Neki köszönhetjük a templomunkat is. Megvette az alapanyagot, és nekiállt az építkezésnek. Mielőtt a templomot megszentelték, előléptették püspököknek. Az uramnak volt egy ikertestvére. Egyszerre tartottuk a lakodalmat. Az öreg pap eljött hozzánk, sírt, ő akart bennünket összeadni. Fiatalon halt meg az uram, ötvenegyben, a háborúban elfagyott a lába. Egy orosz asszony piros-paprikás szappant tett a sebére, vérrákja lett. Itt maradtam három gyerekkel, nem volt tej, disznó. A beszolgáltatási időszakban még tíz kiló zsírt is kellett vennem a beadáshoz.

Egyszer beleesett egy gyerek a kútba, hívtak, hogy menjek, mert meghal. Senki sem segített, az anyja a házban ordítozott. Szentmártonból jöttek az emberek, lovakat vezettek Kaposba, kiabáltam nekik, hogy jöjjenek ide.

Leengedtük az anyját, közben hazamentem vékáért, rákötöttük a kötelet, utánaengedtük. A gyerek nehezen szállt bele a vékába, mondtuk, nyomja bele. Felhúztuk. A halottkémnek üzentem, átjött, levagdaltuk a ruháit, mindenhol dörzsöltük, végül megpirosodott a bőre. Az anyja meg közben a kútban könyöröge kiabált, húzzuk már ki. Azt is kihúztuk.

Futnak a faluból, hogy megfullad a Pusztai, mert halcsont akadt a torkára. Egy szalvétával megfogtam a nyelvét, meghúztam, benyúltam egy görbe csipesszel, a ráakadt csontot levettem. Mentem a boltba, jön két kislány: mikor tesz függőt a fülembé, kérdezték. Tűvel szoktam kibökní, alkoholszesszel kimosva. Egy nagy parafát kifőztem, fertőtlenítettem, a füle alá tettem, a tűt beleböktem. A fülbevalót is lefertőtlenítettem, a tű után húztam át, és bekapcsoltam. Akkor sírt a kislány, amikor bent volt a függő. Nagyon sokan jöttek, a számát sem tudom, Kisfaludról, Szentmártonból, Szennából, a környékből. A Hegedűs orvos nem fúrta ki a fület, azt mondta, menjenek a Mariska nénihez Kisszennába. A kelésekkel is kerestek, nem szoktam kinyomni, hanem láttam, hogy milyen, akkor a cérnát duplára kötöttem, megpödörtem, kiszakítottam a kelés völgyét. Az öregektől hallottam, a sebre sós kenyeret kell rakni, két-három napig hagytam, és összeforrt. Abban az időben nem járt a mentő, ha valaki elesett vagy leesett a fáról, az asztalra fektettem, és helyre tettem a lábát, belefektettem az általam készített hársfakéregbe, tettem bele puha ruhát, gyönyörűen meggyógyult. Mondta is a Hegedűs doktor: Marcsám, te jössz hozzám segédnek. Szerettek az emberek.

Karancz János

Németh József festőművész forradalmi tevékenysége

(Visszaemlékezés)

Lejegyezte: Puskás Béla

Németh József Budapesten, a képzőművészeti főiskolán tanult 1956-ban. A forradalom napjaiban részt vett a tüntetésekből, majd a fegyveres harcokban.

Amikor a szovjet csapatok bevonultak Budapestre, menekülnie kellett. Hazajött Kaposzderdahelyre. Először testvérénél, Németh Lászlónál lakott. Az egyik alkalommal Németh József a kapuban állt, amikor karhatalmisták érkeztek a faluba. Megálltak a ház előtt, és megkérdezték tőle, hogy hol találják Németh Józsefet? A válasz határozott „nem tudom” volt. Ezek után nyilvánvaló volt az érintettek számára, hogy ez a hely nem biztonságos. A karhatalmisták keresték mindazokat, akik valamilyen formában részt vettek a forradalmi eseményekben. Éreztük, hogy Németh József veszélyben van. Beszéltem a testvérével, hogy szóljon Németh Józsefnek: jöjjön át hozzám. Arra gondoltam, hogy talán nálam nem fogják keresni. Két-három hétig lakott nálam. Nem ment sehová, a lakásban volt. Olvasott és festegetett, majd amikor

megszűntek a razziák, visszaköltözött a testvéréhez. Pár hétig még a testvérenél lakott, majd visszament Budapestre, a főiskolára. Azt hiszem, hogy nagy dolgokban nem vett részt, mert akkor nem vették volna vissza a főiskolára.

Mester József

A Kaposszerdahelyért Egyesület

(Kézirat)

A Kaposszerdahelyért Egyesület 2000. szeptember 11-én alakult meg azzal a céllal, hogy Kaposszerdahely település értékeit megóvja, történelmi hagyományait ápolja, fejlődését elősegítse. Elnöke: Lovas István.

Az egyesület közhasznú szervezetként működik, ellát különböző közcélú feladatokat, mint a kulturális tevékenység, kulturális örökség megóvása, természetvédelem, környezetvédelem, emberi és állampolgári jogok védelme, sport. Kezdeményezheti intézkedések megtételét, véleményt nyilváníthat az önkormányzat döntései előtt. Előadásokat, szakmai összejöveteleket szervez a település érdekében.

Alakulása évében, azaz november hónapban megszervezte a „családok fája” faültetést a lakótelepi Millenniumi parkban, ahol száz család ültetett fát. Létrehozta egyesületi hozzájárulással a játszóteret. Összefogással felállították Szent István mellszobrát a millennium tiszteletére, ugyanitt petanque- és streetball-pályát épített. *Kaposszerdahelyi Krónika* címmel közéleti lapot jelentet meg. Az elmúlt években szakmai összejöveteleket, előadásokat tartott a helyi civil szervezetekkel közösen, a borkóstolótól a nőnapig. Nagy sikert arattak a családi sportnapok. Elsőként mutatta be az elmúlt években a nagyvilágnak Kaposszerdahely községet a Tavasz Nemzetközi Kiállításon és Vásáron.

A Dózsa telep